

Meta-analyse van afstudeeronderzoeken naar onderwijssegregatie

Paco Lucassen

Landelijk Kenniscentrum Gemengde Scholen

Inhoud

1. Beschrijvende analyse afstudeeronderzoeken	3
Onderwijssegregatie	3
'Zwart' en 'wit' of 'kansarm' en 'kansrijk'	3
Absolute en relatieve segregatie	3
Basisscholen en voortgezet onderwijs	4
Het ontstaan van onderwijssegregatie	4
- Voorkeuren van ouders	
Theoretische beschouwingen over onderwijssegregatie	6
De gevolgen van onderwijssegregatie	7
Actoren bij het tegengaan van onderwijssegregatie	7
- Schoolbestuur en directie	
- Docenten	
- Ouders	
Tegengaan van segregatie in het primair onderwijs	8
- Rijksoverheid	
- Gemeentelijke overheid	
- Ouderinitiatieven	
- Vriendschapsscholen	
- Scholencarrousel	
- Vredeseducatie	
- Buitenlandse voorbeelden	
Suggesties voor verder onderzoek	10
2. Scriptiematrix	12
3. Beschrijving scripties	13
Literatuurlijst	16

1 Beschrijvende analyse afstudeeronderzoeken

Segregatie in het basisonderwijs staat al geruime tijd in de belangstelling. Er zijn vanaf 2003 meerdere afstudeeronderzoeken gedaan naar diverse onderdelen van onderwijssegregatie. Dit stuk heeft tot doel de kennis uit deze studies toegankelijk te maken voor ouders, scholen, gemeentes en andere geïnteresseerden. Het eerste deel van deze analyse bestaat uit een beschrijving van de inzichten en onderzoeksresultaten. In het tweede deel wordt door middel van een matrix inzichtelijk gemaakt op welke specifieke onderwerpen deze scripties ingaan. In het laatste deel wordt elke scriptie zeer beknopt samengevat.

Onderwijssegregatie

Met het begrip onderwijssegregatie wordt er zowel verwezen naar scholen met concentraties van allochtone of autochtone leerlingen als naar scholen met concentraties kinderen uit lagere sociaaleconomische klassen. Hierbij wordt de segregatie meestal pas als een probleem gezien als de concentratie bestaat uit kinderen met een allochtone of een lagere sociaaleconomische achtergrond. In de meeste scripties wordt zowel aan onderwijssegregatie op basis van etniciteit als op basis van sociaaleconomische achtergrond aandacht besteed. Wat opvalt hierbij is dat in de oudere scripties het accent op etnische segregatie ligt. In de recentere studies verschuift de aandacht naar sociaaleconomische segregatie. Ook in gewichtenregelingen op basis waarvan scholen geld ontvangen is het accent van etniciteit verschoven naar de sociaaleconomische achtergrond van de leerlingen.

'Zwart' en 'wit' of 'kansarm' en 'kansrijk'

In de discussie over onderwijssegregatie wordt vaak gesproken over 'zwarte' en 'witte' en 'gemengde' scholen. Hiermee wordt in principe verwezen naar de etnische samenstelling van de school. In de scripties worden deze termen ook vaak gebruikt. Daarbij wordt vaak aangegeven dat de termen niet de meest gelukkige termen zijn. Omdat zij echter zowel in de literatuur als in het veld veel gebruikt worden, is het lastig om het gebruik van deze termen te vermijden (5). In scriptie (17) wordt gezegd dat de termen 'zwart' en 'wit' door respondenten ook gebruikt worden wanneer sociaaleconomische segregatie bedoeld wordt. Dit maakt het gebruik ervan extra lastig. In veel recente scripties wordt gebruikgemaakt van het onderscheid 'kansarm' en 'kansrijk' (11). Dat verwijst niet alleen naar de etnische achtergrond van kinderen maar tevens naar hun mogelijkheden voor de toekomst en wordt mede door het opleidingsniveau van hun ouders bepaald. Het is echter voorstelbaar dat de term 'kansarm' scholen en kinderen een negatief stigma oplevert. Uit scriptie (5) blijkt dat het moeilijk is om deze termen met een negatieve connotatie te vermijden. Door het gebruik van aanhalingstekens wordt getracht de termen iets te neutraliseren. In deze inventarisatie worden om die reden de termen voorzien van aanhalingstekens.

Absolute en relatieve segregatie

Er zijn twee verschillende manieren waarop etnische en sociaaleconomische onderwijssegregatie worden opgevat. De eerste benadering kijkt naar de absolute samenstelling van de school. Er is dan sprake van onderwijssegregatie als de kinderen op de school voornamelijk uit één etnische of sociaaleconomische groep afkomstig zijn. In de praktijk wordt er vooral over gesegregeerde scholen gesproken als een groot percentage

van de kinderen van allochtone afkomst is of uit een 'kansarme' omgeving komt. De percentages die gebruikt worden om te bepalen of een school gesegregeerd is, lopen uiteen. De gehanteerde percentages in Amsterdam zijn: 'wit' = minder dan 20% niet- westerse allochtonen; 'gemengd' = tussen de 20% en 70% niet- westerse allochtonen; 'zwart' = meer dan 70% niet- westerse allochtonen (5).

Bij de tweede benadering wordt er naar de relatieve segregatie gekeken. Het gaat dan om of de school een afspiegeling is van de etnische of sociaaleconomische samenstelling van de wijk waarin de school staat. Dit wordt aangeduid de termen 'te wit', 'te zwart' of 'afspiegelingsschool'(4). In Amsterdam wordt er over een 'te witte' of 'te zwarte' school gesproken als de afwijking van de schoolpopulatie meer dan 20% is ten opzichte van het voedingsgebied(5).

Basisscholen en voortgezet onderwijs

Zowel in het basisonderwijs als in het voortgezet onderwijs is sprake van onderwijssegregatie. De wijze waarop deze onderwijssegregatie ontstaat, verschilt doordat in het voortgezet onderwijs de leerprestaties, vaak gemeten door de CITO scores, een grote rol spelen bij de schoolkeuze. In alle studies, op een na, wordt er gekeken naar onderwijssegregatie op basisschoolniveau. Slechts in één scriptie wordt er gekeken naar het voortgezet onderwijs. Uit die laatste scriptie blijkt dat veel hoogopgeleide/autochtone ouders een voorkeur hebben voor middelbare scholen met een laag percentage allochtone leerlingen(16).

Het ontstaan van onderwijssegregatie

In de onderzochte scripties wordt de wijze waarop onderwijssegregatie ontstaat besproken. In bijna alle scripties wordt gebruikgemaakt van het onderzoek van Karsten et al. (2002 in 5). Daarin worden er vier oorzaken voor het ontstaan en de toename van onderwijssegregatie genoemd. Dit zijn:

1. Demografische factoren: de grote toename van het aantal kinderen van niet-westerse allochtonen in Nederland. Daarnaast bestaat er residentiële segregatie: kinderen uit sociaaleconomische lagere klassen en van allochtone afkomst zijn geografisch niet gelijk verdeeld. In wijken met veel sociale huurwoningen zijn er vaker concentraties van mensen uit een sociaaleconomisch lagere klasse. Dit heeft tot gevolg dat op de scholen in die wijken meer kinderen met een lagere sociaaleconomische en/of allochtone achtergrond zitten.
2. Voorkeuren van ouders: er zijn verschillen in wat ouders, uit hoge en lagere sociaaleconomische klassen en van autochtone en allochtone afkomst belangrijk vinden aan een school. Doordat scholen verschillen en zich op verschillende manieren profileren, kiezen verschillende groepen ouders voor verschillende scholen. De samenstelling van de leerlingenpopulatie speelt daarbij voor een deel van de ouders een belangrijke rol. Hieraan wordt gerefereerd met het begrip 'witte' en 'zwarte' en 'grijze' vlucht (Van Houtte & Stevens, 2009 in 4).
3. De wijze waarop ouders een school kiezen: de wijze waarop ouders uit de verschillende groepen naar een basisschool zoeken verschilt. Met name hoogopgeleide/autochtone ouders schrijven hun kind vroeg in op een school. Daardoor ontstaan er op populaire scholen wachtlijsten en hebben allochtone ouders die later komen geen toegang. Ook gaan hoogopgeleide ouders actiever op zoek naar informatie over meer scholen. Allochtone ouders gaan vaak af op informatie die ze krijgen via de peuterspeelzaal en via de kinderopvang. Dit leidt tot verschillende keuzes (Karsten et al., 2002 in 5).
4. Bijzonder onderwijs: Islamitische en Hindoeïstische scholen zijn door hun religieuze connotatie bijna alleen voor allochtonen aantrekkelijk en zijn daardoor bijna per definitie gesegregeerd. Het gaat hierbij echter slechts om een kleiner aantal scholen waardoor deze oorzaak van ondergeschikt belang is (Driessen et al., 2003 in 4). Ook streng orthodoxe en christelijke scholen trekken vaak alleen maar autochtone Nederlanders aan.

Voorkeuren van ouders

In een aantal scripties, die hieronder genoemd worden, is specifiek gekeken naar de keuzemotieven van ouders met betrekking tot onderwijssegregatie. In scriptie (25) wordt gesteld dat de schoolkeuze niet alleen door een rationele afweging van deze motieven wordt genomen, maar ook beïnvloed wordt door de sociale omgeving van ouders, zoals de schoolkeuze die ouders in hun omgeving maken. Daarnaast blijkt dat er verschillen zijn tussen de voorkeuren van hoger en lageropgeleide ouders en tussen autochtone en allochtone ouders. Opvallend is dat in scriptie (20) gezegd wordt dat voor ouders uit alle groepen geldt dat hoe actiever zij met de schoolkeuze bezig zijn, hoe minder allochtone kinderen er op de school van hun voorkeur zitten.

Allochtone ouders

Allochtone ouders zien in het algemeen het stimuleren van de cognitieve ontwikkeling als de belangrijkste doelstelling van het basisonderwijs. Hierbij vinden zij het niveau, het aanbod en de aandacht voor (taal) achterstand belangrijk (20, 21). Om deze reden kiest een deel van de allochtone ouders specifiek voor een 'zwarte' school. Deze scholen krijgen dankzij de gewichtenregeling extra geld voor kinderen van laagopgeleide ouders, en hebben daardoor meer mogelijkheden om goed onderwijs te geven. Ook vinden allochtone ouders hun eigen cultuur en andere culturen op deze scholen terug (13). Bij de keuze voor een basisschool voor het eerste kind speelt ook de afstand een belangrijke rol. Uit (21) blijkt dat bij de schoolkeuze voor het tweede kind, als die anders is dan bij het eerste kind, en bij schoolwisselaars, de afstand minder belangrijk is en wordt er meer gekeken naar de reputatie en kwaliteit van een basisschool (de onderzoeksgroep met schoolwisselaars was wel klein) (21).

Een deel van de allochtone ouders kiest bewust voor islamitisch basisonderwijs. Bij de ouders die daar voor kiezen zijn het vaker de moeders dan de vaders die over de schoolkeuze gaan (18). Zij kiezen voor islamitisch basisonderwijs omdat de waarden van thuis voortgezet worden op school, de school voor een adequate religieuze basis kan zorgen en de moeders zelf zich geaccepteerd voelen op de school(18).

Autochtone ouders

Autochtone ouders hebben vaak een voorkeur voor 'witte' scholen. Zij vinden het net als de moeders die voor een Islamitische school kiezen belangrijk dat de schoolcultuur in overeenstemming is met de thuissituatie. Autochtone ouders zijn over het algemeen positiever over 'witte' scholen dan allochtone ouders (20). Uit de scripties (13) en (15) blijkt dat een van de redenen waarom autochtone ouders voor een 'zwarte' school kiezen, is dat hun kind dan eerder in contact komt met andere culturen.

Hoger opgeleide ouders

Hoger opgeleide ouders vinden met name de overeenstemming tussen school en de thuissituatie belangrijk (Karsten et al. 2002 in 20). Dit blijkt ook uit de resultaten van verschillende scripties (17 en 25). Uit scriptie (25) blijkt echter dat zij impliciet of expliciet een school verkiezen waarin zij hun eigen sociale klasse herkennen. Hoogopgeleide ouders blijken goed op de hoogte van de problematiek rondom onderwijssegregatie. Wanneer hun schoolkeuze door desegregatiebeleid van de gemeente wordt beperkt, proberen zij zich daaraan te onttrekken (17). Hoger opgeleide ouders blijken – ondanks het feit dat ze van alles doen om niet naar een zwarte school te hoeven – wel toleranter ten opzichte van 'zwarte' scholen te zijn dan lager opgeleide autochtone ouders (13). Zij staan in principe positief tegenover bestrijding van onderwijssegregatie maar wanneer dit gevolgen heeft voor hun eigen situatie verzetten zij zich (17).

Lager opgeleide ouders

De afstand, het niveau van de school en de mate van differentiatie zijn belangrijk voor veel lager opgeleide ouders (Karsten et al. 2002 in 20). Net als bij hoger opgeleiden zoeken ook lager opgeleiden naar een school waarin zij zich herkennen. Ze kijken daarbij meestal niet naar opleidingsniveau maar naar etniciteit (25).

Theoretische beschouwingen over onderwijssegregatie

In de scripties worden verschillende theorieën gebruikt om inzicht te geven in het ontstaan en de effecten van onderwijssegregatie. De meest gebruikte theoretische benadering is de 'social capital theory' van Bourdieu. Hij gaat er van uit dat mensen over sociaal kapitaal beschikken. Dit sociaal kapitaal stelt mensen in staat om op een natuurlijke manier in een bepaalde sociale klasse kunnen functioneren. Het soort kapitaal verschilt echter per klasse. De leden van een bepaalde klasse hebben toegang tot de potentiële en gemobiliseerde hulpbronnen die verbonden zijn met het netwerk van die sociale klasse (Wallace & Wolf, 1980 in 15). Ouders geven hun sociaal kapitaal door aan hun kinderen door reproductie. Voor de hogere sociale klassen is dit ook een manier om hun macht en bevoorrechte positie bij hun kinderen te reproduceren. Kinderen uit lagere klassen beschikken niet over het juiste sociale kapitaal om zich aansluiten bij de hogere klassen (Portes, 1998; in 15).

Putnam (2002 in 15) kijkt naar de sociale cohesie binnen groepen en tussen verschillende groepen. Hij onderscheidt twee manieren waarop sociaal kapitaal gebruikt kan worden. Het kan gebruikt worden binnen een netwerk, 'bonding', en zorgt dan voor een sterke verbinding tussen de groepsleden. Daarnaast kan het sociaal kapitaal ook gebruikt worden tussen mensen van verschillende sociale groepen, 'bridging'. Dit kan ervoor zorgen dat het sociaal kapitaal zich verspreid over verschillende sociaaleconomische klassen (Putnam, 2002; in 15). Een hypothese is dat 'gemengde' scholen de uitwisseling van sociaal kapitaal tussen kinderen uit verschillende sociaaleconomische klassen bevordert. Kinderen uit de lagere sociaal economische klassen hebben daardoor toegang tot het sociaal kapitaal van de hogere klassen waardoor ze later makkelijker tot die klassen kunnen behoren.

Onderwijssegregatie wordt daarnaast ook gezien als een belemmering voor de integratie. Berry (2004, in 14) beschrijft verschillende manieren waarop individuen om kunnen gaan met het leven in een andere cultuur. Hierbij speelt het belang dat gehecht wordt aan de eigen cultuur en de mate van contact met leden van de dominante cultuur een belangrijke rol. Voor een goede integratie is het nodig dat mensen belang hechten aan hun eigen achtergrond en daarnaast contact hebben met leden van de dominante cultuur (14).

In de scripties worden naast deze theorieën nog verschillende andere theorieën gebruikt die niet direct gaan over segregatie, maar die wel helpen om specifieke onderdelen van de onderwijssegregatie te begrijpen. De netwerktheorie van Granovetter (1995, in 18) beschrijft waarom contacten tussen groepen belangrijk zijn. Bij het vinden van een baan zijn vooral contacten met mensen uit andere groepen belangrijk. Zij beschikken over andere kennis en zijn daardoor een belangrijke hulpbron bij het vinden van werk. Met name voor groepen in achterstandspositie kunnen deze contacten belangrijk zijn (Granovetter, 1995 in 18).

Met behulp van speltheorie worden de keuzemogelijkheden voor hoogopgeleide autochtone ouders een 'gemengde' school prefereren inzichtelijk gemaakt. De positie van deze ouders wordt beschreven als een 'insurance game'. Door deze ouders de zekerheid gegeven dat hun kind op een 'gemengde' school terecht komt durven zij zich collectief in te schrijven op een 'zwarte' school. Ouderinitiatieven zijn een manier om deze zekerheid te bieden (5).

Naast deze theorieën zijn verschillende theorieën die gebruikt worden om specifieke onderzoeksvragen te beantwoorden die echter niet relevant zijn voor het begrijpen van onderwijssegregatie en worden daarom hier niet besproken.

De gevolgen van onderwijssegregatie

Onderwijssegregatie staat vooral in de belangstelling vanwege twee veronderstelde negatieve effecten. Ten eerste wordt verondersteld dat onderwijssegregatie een negatief effect heeft op de onderwijskansen van leerlingen uit een lager sociaaleconomisch milieu. Kinderen uit een lagere sociaaleconomische klasse (waartoe ook een groot deel van de allochtone kinderen behoort) hebben vaak lagere schoolresultaten dan kinderen uit hogere sociaaleconomische klassen. Kinderen uit lagere sociaaleconomische klassen kunnen zich echter optrekken aan goede leerlingen in de klas. Uit scriptie (11) blijkt dat kinderen in groep 8 beter presteren als het gemiddelde opleidingsniveau van de ouders uit een klas hoger is, ongeacht het opleidingsniveau van de ouders van de individuele kinderen. De sociaaleconomische onderwijssegregatie beïnvloedt de onderwijskansen van kinderen op achterstandsscholen en kinderen in een achterstandspositie nadelig (Gramberg & Ledoux, 2005 en Paulle, 2007 in 4).

De tweede hypothese is dat onderwijssegregatie slecht is voor de integratie. Zowel de sociaaleconomische en culturele integratie van allochtonen in de Nederlandse samenleving en de cohesie in de wijk worden door onderwijssegregatie beperkt (Gijsberts & Dagevos, 2005 in 20 en Veldboer et al., 2007 in 7). 'Gemengde' scholen hebben juist een positieve invloed op de gevoelens over andere etnische groepen (Joyner & Koa, 2000 in 20). Dit is in lijn met de contacthypothese van Allport (1995, in 25).

Er worden ook (positieve) neveneffecten van onderwijssegregatie genoemd. Zo is door het concentreren van achterstandsléerlingen specifiek beleid om deze achterstanden tegen te gaan mogelijk. Daarbij moet onder andere gedacht worden aan taalondersteuning (5). Verder kost het kinderen meer energie om om te gaan met culturele verschillen hetgeen kan leiden tot frictie (Putnam, 2003 in 25).

Actoren bij het tegengaan van onderwijssegregatie

In de scripties wordt naar een aantal actoren gekeken die betrokken zijn bij het tegengaan van onderwijssegregatie. Bij de beschrijving van de actoren ligt de focus op de school en de ouders. De overheid komt hier weinig aan bod maar speelt wel een belangrijke rol. Verderop in dit stuk wordt er wel ingegaan op de rol van de overheid bij het bestrijden van onderwijssegregatie

Schoolbestuur en directie

Vanuit scholen wordt er op verschillende manieren geprobeerd om de onderwijssegregatie tegen te gaan. Daarbij wordt vooral ingespeeld op de schoolkeuzemotieven van ouders. De manier waarop scholen dit doen hangt af van de situatie waarin zij zich bevinden. Daarnaast wordt er gewerkt met dubbele wachtlijsten voor kinderen uit verschillende sociaaleconomische milieus (23). Om succesvol te zijn is er samenwerking met gemeente en met ouders nodig (8).

Docenten

Uit onderzoek onder eerstejaars PABO studenten in Utrecht komt naar voren dat zij lesgeven op een multi-etnische school niet als vanzelfsprekend zien en dat zij verwachten dat het moeilijker is dan op een school met overwegend autochtone leerlingen (3). Uit bestaande literatuur blijkt dat jonge leerkrachten vaak maar enkele jaren werkzaam blijven op een 'zwarte' basisschool en proberen de overstap te maken naar een 'witte' basisschool (FORUM, 2009 in 19). Ook wordt verondersteld dat 'zwarte' scholen weinig mogelijkheden hebben om goede leerkrachten aan te trekken (Arslan et al. 2009 in 19).

Hoewel jonge leerkrachten vaak overstappen blijkt uit het onderzoek in scriptie (19) dat er weinig verschil is in de arbeidsmotivatie van docenten op 'zwarte' en 'witte' scholen. De samenstelling van de school is meestal geen reden voor de docenten om te zoeken naar werk op een andere school. De belangrijkste redenen voor een goede arbeidsmotivatie zijn de autonomie van de docent en de mate waarin zij zich competent achten

om goed onderwijs te geven, en dus niet de samenstelling van de leerlingenpopulatie. Docenten op een 'zwarte' school kiezen veelal bewust voor de uitdaging die het werken met verschillende etniciteiten met zich meebrengt(19).

Ouders

In enkele scripties is zijdelings gekeken naar wat de onderwijssegregatie voor ouders betekent naast de invloed die onderwijssegregatie heeft op de schoolkeuze. Hierbij is alleen naar ouders op scholen met een 'gemengde' leerlingenpopulatie gekeken. Op gemengde scholen kunnen de ouders frictie ondervinden in het contact met andere ouders vanwege de cultuurverschillen. Dat kan problemen opleveren in de relaties tussen de ouders uit de verschillende groepen. Het gaat daarbij onder andere over de verwachtingen die ouders van elkaar hebben en de manier waarop zij verwachten dat andere ouders met hun kinderen omgaan (5). Het 'gemengd' worden van een school kan er toe leiden dat de hoogopgeleide ouders de ouderparticipatie overheersen. Hierdoor kunnen andere ouders het gevoel krijgen dat zij verdrongen worden (8). Op 'gemengde' scholen in Amsterdam proberen directies de contacten en de samenwerking tussen de verschillende oudergroepen te verbeteren (5).

Tegengaan van segregatie in het primair onderwijs

Rijksoverheid

De vorige regeringen vonden het belangrijk dat de segregatie in het onderwijs werd bestreden. Dit hebben zij gedaan door middel van verschillende beleidsmaatregelen:

- De Wet onderwijsachterstandenbeleid (Wet OAB) die gemeenten in het kader van LEA, verplicht om met schoolbesturen te overleggen over onderwijs achterstandenbeleid, het voeren van integratiebeleid en het tegengaan van segregatie (1).
- De Wet op het primair onderwijs (WPO) verplicht scholen om actief burgerschap en sociale integratie te bevorderen. De brede school kan een manier zijn om aan deze verplichting te voldoen (1).
- Niet alleen de onderwijssegregatie zelf wordt bestreden, het rijk probeert ook de negatieve gevolgen van onderwijsachterstanden te bestrijden door compenserend beleid. Dit wordt onder andere gedaan door de 'gewichteregeling'. Deze regeling houdt in dat een school voor kinderen uit een sociaaleconomische achterstandspositie extra geld ontvangt waarmee deze achterstand bestreden kan worden (1). Daarnaast wordt door de oprichting van voorzieningen en voorschoolse educatie geprobeerd taalachterstanden tegen te gaan en ieder kind een gelijke uitgangspositie te geven (12).

Gemeentelijke overheid

In verschillende gemeentes wordt er beleid gevoerd om de onderwijssegregatie tegen te gaan. Dit beleid wordt hieronder besproken. Daarnaast zijn er sinds 2008 in 12 gemeenten pilots gestart om verschillende methoden om onderwijssegregatie te bestrijden uit te proberen. Hierin wordt onder andere geëxperimenteerd met vaste aanmeldmomenten, dubbele wachtlijsten, voorlichting, scholentochten, sturing op onderwijshuisvesting en het ondersteunen van ouderinitiatieven (12). Dit is gedaan omdat er vanuit wordt gegaan dat gemeenten zelf het beste invulling kunnen geven aan het desegregatiebeleid omdat de situaties tussen gemeente verschillen (24).

Amsterdam

Vanaf 2000 is er in delen van Amsterdam een postcodebeleid. Dit was erop gericht om kinderen voorrang te geven op scholen in hun eigen buurt en zo de binding tussen buurt en de school te versterken en 'witte'

vlucht tegen te gaan. Dit beleid heeft echter ook tot ongewenste effecten en weerstand bij ouders geleid en is daarom omstreden (23). In Amsterdam is vanaf 2007 gewerkt met het convenant kleurrijke basisscholen. Hierbij hebben alle betrokken partijen gezamenlijk afgesproken om zich aan een aantal speerpunten te houden waarmee de onderwijssegregatie en de effecten ervan tegen zouden kunnen worden gegaan (23).

Rotterdam

In Rotterdam wordt gebruikgemaakt van een voorlichtingscarrousel. Dit houdt in dat ouders van kinderen met de leeftijd van tweeënhalf jaar uitgenodigd worden voor een informatiemiddag waarbij zij samen met een medewerker van de gemeente op bezoek gaan bij de basisscholen in de buurt. Hierdoor wil de gemeente ouders bewust maken van welke keuzemogelijkheden er zijn in de buurt. Ook wordt er gebruikgemaakt van dubbele wachtlijsten op enkele basisscholen. Op deze wachtlijst wordt onderscheid gemaakt op basis van de gewichtenregeling. Hiermee kan de sociaaleconomische samenstelling van de leerlingenpopulatie enigszins worden gestuurd (23).

Nijmegen

In Nijmegen heeft de gemeente aannamebeleid ontwikkeld om de segregatie op scholen terug te dringen. Dit beleid bestaat er uit dat er een centraal punt is waar kinderen worden aangemeld. Ouders geven aan welke 6 scholen hun voorkeur hebben. Vervolgens wordt er via een verdelingssysteem gekeken hoe aan deze voorkeuren zo goed mogelijk kan worden voldaan en tegelijkertijd de segregatie kan worden tegengegaan (4). Bij de totstandkoming van dit beleid hebben de belangen van de gemeente, schoolbesturen en ouders een belangrijke rol gespeeld (24).

Arnhem

In Arnhem werd er in 2005 geen actief anti-segregatie beleid gevoerd. In de politiek werd vooral de kwaliteit en niet de samenstelling van de scholen als belangrijk gezien. De gemeente probeert wel de sociale cohesie en de integratie te bevorderen door een onderwijsvoorrangsbeleid. Dit beleid is erop gericht om allochtone jongeren zo goed mogelijk en overeenkomstig met hun capaciteiten voor te bereiden op deelname aan de samenleving (gemeente Arnhem, 2002 in 22). Ouders en scholen in Arnhem zijn op kleine schaal bezig om de 'witte' en 'zwarte' vlucht terug te dringen (22).

Deventer

In Deventer heeft de gemeente samen met de schoolbesturen een aannamebeleid ingevoerd. Dit bestaat uit dat alle ouders geïnformeerd worden over het beleid. Vervolgens is er een centrale aanmeldperiode waarna kinderen op een school geplaatst worden. Kinderen die zich aangemeld hebben op een school binnen hun buurt krijgen daarbij voorrang. Bij de totstandkoming van de beleid zijn ouders niet betrokken geweest. De gemeente en de schoolbesturen waren het onderling eens over het belang van het voeren van een desegregatie beleid. Een voordeel daarbij was dat de meeste scholen onder twee schoolbesturen vielen (24).

Ouderinitiatieven

Een ouderinitiatief bestaat uit een paar, vaak hoogopgeleide/autochtone, ouders die zich gezamenlijk met andere hoogopgeleide/autochtone ouders aanmelden bij een voornamelijk 'zwarte' basisschool. Het doel is door zich gezamenlijk aan te melden een 'gemengde' klas te starten en van daaruit een 'gemengde' school te creëren. Uit scriptie (12) blijkt dat er tot nu toe 61 ouderinitiatieven ontstaan waarvan ongeveer de helft succes heeft gehad. Belangrijk voor succes is een 'gemengde' wijk, een aantrekkelijke school, de inzet van de gemeente, de school en van actieve ouders (12). Bij het werven van ouders spelen informele netwerken en formele wervingsactiviteiten een belangrijke rol (6). Ouders die deelnemen aan een ouderinitiatief hebben

zowel een individueel als een maatschappelijk belang. Zij vinden het over het algemeen belangrijk dat hun kind op een 'gemengde' school in de buurt zit en vinden onderwijssegregatie slecht voor de samenleving (6). Voor deze ouders is een voorwaarde dat hun kind niet als enige kind van hoogopgeleide/autochtone ouders in de klas zit. De schooldirecteuren kunnen er belang bij hebben om deel te nemen aan het ouderinitiatief, omdat zij op deze manier meer kinderen kunnen aantrekken. Daarnaast geven ze aan dat zij graag een 'gemengde' school willen worden, omdat dat goed is voor de buurt en de maatschappij (5). De rol van de gemeente is verschillend in verschillende steden. Schoolbesturen en ouders van ouderinitiatieven hebben er naar eigen zeggen baat bij als er veel interactie is met de gemeente en het gemeentelijk beleid afgestemd wordt op hun wensen (7).

Vriendschapsscholen

Hierbij gaan scholen met een verschillende leerling-populatie een samenwerking aan waarbij er uitwisselingen plaatsvinden om leerlingen met elkaar in contact te brengen. Er is in scriptie (9) gekeken naar scholen in Amsterdam en Rotterdam. Het doel is dat de leerlingen in contact komen met elkaar zodat de integratie en tolerantie bevorderd worden. Het initiatief hiervoor kan door scholen of door de gemeente worden genomen. Ondersteuning van de gemeente kan helpen bij het succes. Daarnaast is ook de inzet van het docententeam of de ouders belangrijk bij het bevorderen van het contact tussen leerlingen van de verschillende scholen (9).

Scholencarrousel

Over scholencarrousels zijn ons geen afstudeeronderzoeken bekend.

Vredeseducatie

Vredeseducatie heeft als doel de sociaal culturele integratie te bevorderen. Dit gebeurt door een onderwijsprogramma waarbij kinderen kennis, vaardigheden en attitudes worden geleerd die de harmonie tussen culturen bevorderen. Het doel is dat kinderen meer kennis en een positieve attitude krijgen over andere culturen. De resultaten in afstudeeronderzoek (14) zijn niet eenduidig genoeg om uitspraken te doen over de effecten van deze indicatie op de sociaal culturele integratie van kinderen.

Buitenlandse voorbeelden

In de VS is op een paar plekken door middel van bussing, waarbij kinderen uit minderheidsgroepen worden vervoerd naar scholen in de omgeving waar deze groepen ondervertegenwoordigd zijn, geprobeerd om ongelijke verdeling van minderheidsgroepen over scholen binnen een bepaald gebied op te heffen (10). In de gebieden in de VS waar bussing is ingevoerd waren scholen verplicht om hier aan mee te werken. Door gerechtelijke uitspraken en tegenstand van ouders en scholen tegen het verplichtende karakter wordt bussing niet meer verplicht opgelegd (10).

In een paar gebieden zijn Magnet Schools opgezet. Deze scholen specialiseren zich op een bepaald gebied, zoals sport, cultuur en techniek. Om in aanmerking te komen voor financiële steun vanuit een federaal overheidsprogramma moeten scholen een afspiegeling zijn van etnische samenstelling zoals die in de stad aanwezig is. De school kan daarom kinderen selecteren zodat de school een afspiegeling wordt (10).

Suggesties voor verder onderzoek

Op basis van de geïnventariseerde scripties zijn een aantal suggesties voor verder onderzoek te doen. Een belangrijk element voor de komende paar jaar is het effect van specifiek gemeentelijk beleid bij het tegengaan van onderwijssegregatie. Met name naar het effect van de pilots in de 12 gemeenten is meer onderzoek zeer

gewenst. Daarnaast ontbreekt er nog onderzoek naar de effecten van een 'gemengde' school op de kinderen. Het zou goed zijn om hierbij zowel naar de leerprestaties alswel naar de integratie van de leerlingen te kijken. Verder zijn er enkele specifieke manieren, vriendschapsscholen en scholencarrousel, waarmee geprobeerd wordt onderwijssegregatie of de gevolgen van onderwijssegregatie tegen te gegaan waarover nog weinig of geen scripties geschreven zijn.

2. Scriptiematrix

De scripties zijn in een matrix geplaatst. Hierdoor is overzichtelijk te zien welke scripties en hoeveel scripties over een bepaald onderwerp er zijn. Zichtbaar wordt over welke onderwerpen nog geen afstudeeronderzoek bekend is. De vakken die leeg zijn kunnen nog onderzocht worden. De vakken waarin n.v.t. staat, zijn om theoretische redenen niet mogelijk in te vullen of zijn minder relevant voor de bestrijding van onderwijssegregatie. De nummers in de matrix corresponderen met de nummers van de samenvattingen van de scripties. Deze staan in het volgende hoofdstuk. Door 'control' in te houden en met de linkermuisknop en op het nummer te klikken kun je meteen naar de samenvatting van die scriptie gaan.

	Overheidsbeleid		School			Ouders				
	Rijk	Gemeente	Bestuur	Docenten	Directie	Algemeen	Autochtoon	Allochtoon	Hoog-opgeleid	Laag-opgeleid
Schoolbestuur	1,2,10,23	1,2,4,10,22,23	n.v.t.							
Lesgeven				3,11,19	8	11			11	11
Schoolkeuze ouders	10	1,4,10,17			8	4,13,15,16,17,20	13,15,16,20,21	13,15,16,18,20	13,15,16,17,25	13,16,25
Aanmeldbeleid		24	24	n.v.t.						
Ouderinitiatieven		7,12			5,6,7,12	5,6,7,12,23	5,12		5,6,7,12	
Vriendschapsscholen		9		9	9		9	9	9	9
Schoolcarrousel										
Vredeseducatie	n.v.t.	n.v.t.		14		14				

3 Beschrijving scripties

1. Tuitert, B. (2007) *Samen leven, samen leren, de juridische mogelijkheden om etnische segregatie in het onderwijs te bestrijden en te voorkomen*
 Hierin wordt gekeken welke wettelijke mogelijkheden er zijn om etnische segregatie te bestrijden. Daarvoor wordt er gekeken naar internationale verdragen en nationale wetgeving waaronder de grondwet en de wet op gelijke behandeling. De belangrijkste conclusie is dat het niet toegestaan is om spreidingsbeleid te voeren dat zich direct of indirect op etniciteit richt. Het is wel mogelijk om spreidingsbeleid op taalachterstanden of sociaaleconomische achtergrond te baseren. Tevens blijkt dat gegeven de internationale verdragen en nationale wetgeving het moeilijk is om ouders en scholen te dwingen aan eventueel beleid mee te werken.
2. Peters, D. (2006) *Tot elkaar veroordeeld. Een analyse van de vooralsnog vrijblijvende aanpak van etnische segregatie in het basisonderwijs*
 Er wordt gekeken naar spreidingsbeleid in 6 verschillende gemeenten; twee gemeenten zonder spreidingsbeleid, twee gemeenten met spreidingsbeleid en twee gemeenten die het spreidingsbeleid beëindigd hebben. De belangrijkste conclusies uit het onderzoek zijn dat ouders, gemeente en schoolbesturen het erover eens zijn dat segregatie moet worden aangepakt. Wanneer dit echter ingaat tegen de persoonlijke belangen van ouders of schoolbesturen haken zij af. Dit kunnen ze doen zonder dat de gemeente mogelijkheden heeft om dat tegen te gaan.
3. Kruijmelaar, M. (2006) *Lesgeven op een multi-etnische school: een analyse naar de opvattingen en ideeën van eerstejaarsstudenten aan de lerarenopleiding van de Hogeschool Utrecht ten aanzien van het lesgeven op een multi-etnische school*
 Er is gekeken hoe 27 eerstejaars pabo studenten denken over het lesgeven op een multi-etnische school. Zij staan negatief tegenover les geven op een multi-etnische school. Multi-etnisch zien zij als afwijkend van de norm en zij verwachten dat het moeilijker lesgeven is dan op een 'gewone' school.
4. Liesdonk, E. van (2010) *Spreidingsbeleid in Nijmegen: De strijd tegen ongelijke kansen en segregatie in het Nijmeegse basisonderwijs*
 Nijmegen probeert door middel van het beperken van de keuzemogelijkheden van ouders voor een basisschool, de schoolsamenstelling te beïnvloeden. Dit doet de gemeente door één centraal inschrijfpunt waar ouders aan kunnen geven naar welke scholen hun voorkeur uitgaat. Een belangrijk onderdeel hiervan is dat kinderen voorrang hebben op een school in hun buurt. Hierdoor moeten de scholen weer een afspiegeling worden van de buurt. Het beleid is pas recentelijk ingevoerd en er zijn geen resultaten bekend. In deze scriptie is wel een model ontwikkeld waarmee de resultaten van dit beleid in de toekomst geëvalueerd kunnen worden.
5. Lucassen, P. (2010) *Ouderinitiatieven in de strijd tegen onderwijssegregatie: een verkenning van de ontwikkeling van ouderinitiatieven*
 Onderzocht wordt wat het effect is van verschillen in de wijze waarop ouderinitiatieven tot stand komen op de verdere ontwikkeling van 3 ouderinitiatieven in Amsterdam. Hieruit komt naar voren dat de manier waarop een ouderinitiatief tot stand komt een beperkte invloed heeft op de ontwikkeling. Daarnaast wordt beschreven hoe de keuzemogelijkheden van ouders die een 'gemengde' school prefereren door middel van speltheorie zijn te beschrijven. Daaruit blijkt dat wanneer ouders de zekerheid hebben dat zij voor een 'gemengde' school kunnen kiezen, een deel van de ouders dat ook zullen doen. Ouderinitiatieven zijn een manier om deze zekerheid te bieden.
6. Kraan, M. van der (2007) *Ouderinitiatieven onder de loep. Een onderzoek naar de gezamenlijke aanmelding van een groep witte ouders op drie zwarte basisscholen in de Rotterdamse wijk Noord*
 Ouders die een ouderinitiatief opzetten moeten daarvoor andere hoogopgeleide/autochtone ouders werven. Dat hebben zij grotendeels gedaan via informele netwerken. Daarnaast is er gebruikgemaakt van wervingsactiviteiten, maar deze waren minder belangrijk. Vooral de diversiteit van het netwerk is belangrijk bij het werven van veel ouders. Daarnaast blijkt dat ouders die deelnemen aan een ouderinitiatief een voorkeur hebben voor scholen met een gemêleerd autochtone samenstelling.
7. Wind, N. (2008) *Learning Apart Together; Interactie tussen gemeenten, scholen en ouderinitiatieven in het basisonderwijs*
 Er wordt gekeken in welke mate er sprake is van interactief beleid in de gemeenten Amsterdam, Rotterdam, Utrecht en Nijmegen tussen ouderinitiatief en schooldirecties en gemeenten. In gemeenten waar veel interactie is tussen de betrokkenen zijn de schooldirecties en ouderinitiatieven tevreden met het beleid, zij voelen zich ondersteund. Schooldirecties en ouderinitiatieven geven aan dat zij in een vroeg stadium bij beleidsvorming betrokken willen worden, zodat gemeentelijk beleid afgestemd kan worden op hun behoeften.
8. Janssen, M. (2008) *Ongemengd gemengd; een etnografisch onderzoek naar de beïnvloeding van leerlingstromen op een basisschool*
 In deze studie is gekeken naar de ontwikkeling van de leerlingenpopulatie op één 'zwarte' school in Arnhem die 'gemengd'

was geworden en dreigde te 'verwitten'. De school probeert deze ontwikkeling, met beperkt succes, te beïnvloeden door in te spelen op de voorkeuren van bepaalde oudergroepen. Op de school is er weinig integratie tussen de verschillende oudergroepen. De ouderparticipatie op de school blijkt te zijn overgenomen door nieuwe hoogopgeleide ouders.

9. **Klok, S. (2008) *Vriendschapsscholen; intenties en omstandigheden van scholen die een vriendschap aangaan***
In dit onderzoek is er gekeken naar 16 scholen uit Rotterdam en Amsterdam die een vriendschapsband aan zijn gegaan. Een vriendschapsband is een samenwerking tussen scholen met verschillende leerling-populaties. Het doel is de leerlingen van de betrokken scholen met elkaar in contact te brengen om zo de integratie van bevolkingsgroepen te bevorderen en vooroordelen tegen te gaan. De aanleiding voor directeuren om mee te doen was dat zij benaderd werden door de gemeente of door een andere school. Voor het succes was in Rotterdam de samenwerking met een andere school belangrijk. In Amsterdam was de projectorganisatie die scholen werk uit handen nam van de scholen belangrijk voor het succes.
10. **Kolste, J. (2003) *Onderwijssegregatie, Onderwijsbeleid in de Verenigde Staten en Nederland vergeleken***
In 2003 was er geen of geen effectief beleid om onderwijssegregatie tegen te gaan vanuit de landelijke overheid. Op lokaal niveau is er in de VS door middel van Bussing en Magnet schools geprobeerd om segregatie tegen te gaan. Ook in Nederland is er door gemeenten geprobeerd de onderwijssegregatie tegen te gaan. Zo is bijvoorbeeld in Gouda gewerkt met afspraken over een aantal allochtone leerlingen dat een school opneemt en is in Amsterdam en Zaanstad geprobeerd de schoolkeuze van ouders te beïnvloeden. Het succes hiervan was beperkt. Daarnaast is er beleid ontwikkeld om de negatieve effecten van onderwijssegregatie voor achterstandsleerlingen te verminderen. In Nederland gebeurt dat onder andere door extra te investeren in kinderen met een leerachterstand voordat zij naar school gaan.
11. **Haalen, J. van (2008) *Onderwijssegregatie en Leerprestaties. Een onderzoek naar de effecten van onderwijssegregatie op de leerprestaties van kinderen in het basisonderwijs, met aandacht voor trends en regionale verschillen***
Aan de hand van data uit het Cohortonderzoek Primair Onderwijs is onderzocht of het gemiddelde opleidingsniveau van ouders in een klas effect heeft op de leerprestaties van kinderen in groep 8. Het blijkt dat naarmate het gemiddelde ouderlijk opleidingsniveau in een klas hoger ligt, kinderen hogere CITO scores behalen ongeacht het opleidingsniveau van hun ouders. Dit effect is het sterkst voor kinderen uit 'kansrijke' milieus. Daarnaast is er gekeken of er verschillen zijn tussen provincies. Deze blijken niet significant.
12. **Versteegen, J. (2010) *Ouders en onderwijssegregatie: hebben ouders de sleutel? Een onderzoek naar de effectiviteit van initiatieven van ouders in het basisonderwijs tegen onderwijssegregatie***
Uit een inventarisatie van ouderinitiatieven blijkt dat er 61 initiatieven zijn geweest waarvan ongeveer de helft succesvol is gebleken. Er zijn verschillende factoren die bijdragen aan het succes: een wijk met een 'gemengde' samenstelling, een aantrekkelijke school en inzet van de school, de gemeente en ouders.
13. **Metselaar, T.E. (2005) *Een zwarte of een witte school?: een onderzoek naar de opvattingen van ouders over etniciteit bij de keuze voor een basisschool voor hun kind***
Er is gekeken naar de etnische vooroordelen van 86 ouders in Tilburg. Daaruit blijkt dat hoogopgeleide en allochtone ouders toleranter zijn dan lager opgeleide en autochtone ouders. De ouders die voor een 'zwarte' school kiezen, doen dat omdat zij denken dat de kwaliteit daar beter is vanwege de extra subsidie voor achterstandsleerlingen. Daarnaast vinden allochtone ouders op 'zwarte' scholen hun eigen en andere etnische culturen terug. Voor allochtone ouders is het contact met de eigen en andere culturen belangrijk. Ouders die niet voor een 'zwarte' school kiezen vinden dat deze scholen slecht zijn voor de integratie en denken dat de kwaliteit van onderwijs minder goed is vanwege taalachterstanden.
14. **Kok, M. de (2008) *Vredeseducatie voor kinderen ter bevordering van integratie: project respect een interculturele interventie***
Voor een goede integratie van minderheden is het belangrijk dat zij contact hebben met leden uit de dominante cultuur. Vooral bij jonge kinderen levert contact met verschillende culturen een grote bijdrage aan de integratie en de beperking van vooroordelen. Een mogelijke manier om kinderen uit verschillende culturen bij elkaar te brengen is door middel van vredeseducatie. Hierbij wordt er een programma op een school gestart waarbij kinderen positieve vaardigheden, kennis en attitudes geleerd worden over andere culturen. Er wordt gekeken naar 145 leerlingen op drie scholen met vredeseducatie en drie zonder. Uit de resultaten van het onderzoek zijn nog geen conclusies over de effecten te trekken.
15. **Meeske, A. (2006) *Schoolkeuze in Geuzenveld: onderzoek naar de motieven van middenklasse-ouders***
Er wordt beschreven waarom middenklasse ouders belangrijk zijn voor de lagere klasse om toegang te krijgen tot voldoende sociaal kapitaal. Door de onderwijssegregatie wordt dit belemmerd. De keuzemotieven van de 17 ondervraagde middenklasse ouders worden als volgt gemotiveerd. Een deel kiest direct voor een 'witte' school. Daarbij is de samenstelling van de school belangrijk. Een ander deel van de ouders hebben eerst voor een 'zwarte' buurtschool en daarna een 'witte' school hebben gekozen. Hun motief daarvoor was dat hun kinderen geen aansluiting vonden op de buurtschool. Er zijn ook ouders die bewust voor een 'zwarte' buurtschool kiezen. Zij vinden contact met andere culturen belangrijk.
16. **Otjes, H. (2005) *Segregatie in het voortgezet onderwijs in Amsterdam: witte scholen eerst?***
Middelbare scholen in achterstandsbuurten zijn vaak sterker gesegregeerd dan de buurt. Een verklarende factor daarvoor is de lage schoolprestaties van allochtone kinderen in het basisonderwijs. Daarnaast spelen de voorkeuren van ouders en de profilering van de school een rol. Uit resultaten van het onderzoek op 6 middelbare scholen naar schoolkeuze motieven

van ouders voor middelbare scholen blijkt dat de schoolkeuze vooral door ouders en niet door de kinderen bepaald wordt. Hoogopgeleide/autochtone ouders vinden daarbij de etnische samenstelling van de school een belangrijk element en kiezen bij voorkeur voor een school met weinig allochtone kinderen.

17. Mielen, L. (2008) *School choice and local education policy: a (mis)match? Portraying positions and preferences of various players in the field*

In deze scriptie wordt gekeken naar de manier waarop ouders en beleidsmakers uit Amsterdam Oud-West denken over onderwijssegregatie. De 19 ouders blijken bij hun schoolkeuze vooral af te gaan op adviezen uit hun omgeving. Daarnaast vinden ouders het belangrijk dat zij zich thuis voelen op de school en dat er een overeenkomst is tussen de waarden die er thuis en die er op de school heersen. De voornamelijk hoogopgeleide ouders in het onderzoek waren op de hoogte van het beleid en regels rondom schoolkeuze en waren in staat om het beleid te omzeilen als dat tegen hun wens in ging. Zowel de beleidsmakers als de ouders zijn op de hoogte van de segregatie in het onderwijs en keuren dit af. Bij segregatie wordt er vooral gesproken over etniciteit. Ook wanneer het over sociaaleconomische segregatie gaat wordt hierover gesproken in termen van 'zwart' en 'wit'.

18. Eigenfeld, M. (2007) *Islamitische basisscholen: Sinterklaas of Suikerfeest?*

Islamitische basisscholen kunnen een belemmering zijn voor de integratie van de kinderen op deze scholen. Zij kunnen echter ook een emanciperende werking hebben. Deze gedachte is geënt op de verzuiling in Nederland. Bij 13 ouders uit Amsterdam die voor een islamitische basisschool kiezen zijn het meestal de moeders die de schoolkeuze bepalen. Zij kiezen voor deze school omdat de waarden van thuis worden voortgezet, de kinderen een adequate religieuze basis meekrijgen en de moeders zelf het gevoel hebben dat zij geaccepteerd worden op deze school.

19. Truong, D.D. (2010) *De arbeidsmotivatie van onderwijsgeevenden zwart/wit bekeken*

Uit de literatuur blijkt dat er mogelijke verschillen zijn tussen de arbeidsmotivatie van leerkrachten op 'witte' en 'zwarte' scholen. Uit het onderzoek naar 25 docenten in Utrecht blijkt dat de bewegingsvrijheid van een leerkracht op de school en de gepercipieerde competentie van leerkrachten belangrijk zijn voor arbeidsmotivatie. Maatschappelijke bewogenheid wordt na een aantal dienstjaren belangrijk om op de huidige werkplek te blijven werken. Het werken op een 'zwarte' of 'witte' school heeft echter geen effect op de arbeidsmotivatie of op de vertrekintentie van docenten.

20. Jongejan, D. E. S. (2008) *Segregatie in het onderwijs: onderzoek naar de keuze van ouders voor zwarte en witte basisscholen in Rotterdam*

Uit het onderzoek naar 186 ouders in Rotterdam blijkt dat autochtone en allochtone ouders verschillende eigenschappen van scholen belangrijk vinden. Autochtone ouders vinden het belangrijk dat een school dichtbij is en in overeenstemming is met de thuissituatie en ze hebben een positiever beeld van 'witte' scholen dan allochtone ouders. Zij vinden het niveau van de school, het aanbod van de school en de aandacht voor (taal)achterstanden belangrijker. Dit leidt tot verschillen in de schoolkeuze. Daarnaast blijkt dat hoe actiever ouders bezig zijn met de schoolkeuze hoe minder allochtone kinderen er op de school van hun voorkeur zitten. Dit geldt zowel voor autochtonen als allochtonen. Het beeld dat ouders hebben van 'zwarte' en 'witte' scholen heeft nauwelijks invloed op de schoolkeuze.

21. Konijnenberg, K. (2009) *Niet-westerse allochtone ouders en onderwijs: de keuzeprocessen voorafgaand aan de basisschoolkeuze*

Hierin wordt onderzocht welke afweging 24 niet-westers allochtone ouders uit heel Nederland maken bij het kiezen van een basisschool. Daarbij werd gekeken naar de eerste keuze en naar een eventuele tweede keuze bij verandering van basisschool. Hieruit kwam naar voren dat de afstand tot de basisschool het belangrijkste blijkt te zijn bij de eerste schoolkeuze, terwijl de ouders zeggen dat zij de kwaliteit van de school het belangrijkste vinden. Als ouders ervoor kozen om van basisschool te wisselen, gingen daar onderprestaties van het kind en een verstoorde communicatie met de leerkrachten aan vooraf. Bij deze tweede keuze speelde de kwaliteit van de school wel een belangrijke rol.

22. Kornelissen, M. (2005) *Onderwijssegregatie in de gemeente Arnhem*

Uit het onderzoek naar 7 respondenten uit de lokale politiek, gemeente en het onderwijs blijkt dat vertegenwoordigers uit de politiek een minder negatief beeld hebben over onderwijssegregatie dan respondenten uit het onderwijs. Zij vonden het geven van goed onderwijs belangrijker terwijl de scholen vooral de integratie in de maatschappij en de kansengelijkheid van kinderen belangrijk vonden. **Op het moment van schrijven van deze scriptie was de gemeente niet bezig met actief anti-segregatie beleid. Wel probeert zij om door middel van onderwijsvoorrangsbeleid de sociale cohesie en de integratie in de stad te bevorderen.**

23. Verbrugge, S. N. (2008) *Het verleiden van ouders: onderzoek naar de mogelijkheden voor basisscholen om segregatie tegen te gaan*

In deze scriptie wordt het veld waarin 7 schooldirecteuren uit Rotterdam en Amsterdam zich bevinden bij het tegengaan van onderwijssegregatie beschreven. Daarbij wordt er gekeken naar de rol van de rijksoverheid, de gemeente en de ouders bij het tegengaan van segregatie. Er blijken twee manieren te zijn waarop schooldirecteuren onderwijssegregatie tegen proberen te gaan, door in te spelen op de voorkeuren van bepaalde oudergroepen en door het hanteren van dubbele wachtlijsten voor kinderen van hoger en lager opgeleide ouders.

24. Melfor, A. M. & Pelit, B. (2011) *'Een kleurrijke school': Een analyse van de beleidsvorming rondom aannamebeleid in het Primair Onderwijs: Deventer & Nijmegen*

Er wordt gekeken hoe het aannamebeleid in deze twee verschillende steden tot stand is gekomen. Dit is gedaan door het

analyseren van documenten en het afnemen van interviews met betrokken partijen. In Deventer is het beleid door co-productie tot stand gekomen. De gemeente en de schoolbesturen hadden een gezamenlijke probleempceptie en hebben die gezamenlijk proberen aan te pakken. De ouders zijn daarbij als partij niet betrokken geweest. In Nijmegen hebben de verschillende partijen, gemeente, schoolbesturen en ouders, in het beleid geprobeerd hun eigen belangen zo goed mogelijk te behartigen en is het beleid via participatie tot stand gekomen waarbij gezocht is naar een zo breed mogelijk draagvlak.

25. Zeldenrijk, D. (2010) *Je voelt het gewoon: een onderzoek naar schoolkeuze en segregatie in Amsterdam-Noord*. De motivatie voor de schoolkeuze van 36 hoger en lager opgeleide ouders op vier scholen in het centrumgebied van Amsterdam-Noord is door middel van semigestructureerde interviews onderzocht. Daarnaast is er met de vier directeuren en met experts op het gebied van onderwijssegregatie gesproken. Hoogopgeleide ouders laten zich, bewust of onbewust, voornamelijk leiden door de opleidingsachtergrond van andere ouders op een school. Lager opgeleide ouders kijken vooral naar 'zwarte' of 'witte' scholen.

Literatuurlijst

- Arslan, Z., M., Nijenhuis, M. & A. Vink (2009). *De slag om de leerkracht*. Utrecht: FORUM
- Allport, G. (1954). *The nature of prejudice*. Cambridge, Massachusetts: Perseus Books
- Berry, J.W., Poortinga, Y.H, Segall, M.H. & Dasen, P.R. (2004). *Cross-cultural Psychology, research and applications*. Cambridge: University Press
- Driessen, G., Doesborgh, J., Ledoux, G., Veen, I. van der & Vergeer, M. (2003). *Sociale integratie in het primair onderwijs*. Nijmegen: Instituut voor Toegepaste Sociale Wetenschappen; Amsterdam: Stichting Centrum voor Onderwijsonderzoek Kohnstamm Instituut
- Gijsberts, M. & Dagevos, J. (2005). *Uit elkaars buurt: De invloed van etnische concentratie op integratie en beeldvorming*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau
- Gramberg, P. & Ledoux, G. (2005). *Bestrijden van schoolsegregatie. Dringend nodig, zinloos of onhaalbaar?* In: P. Brassé & H. Krijnen (red.), *Gescheiden of gemengd. Een verkenning van etnische concentratie op school en in de wijk* (pp. 17-31). Utrecht: Forum
- Granovetter, M. (1995) (2e dr.). *Getting a job: A study of contacts and careers*. Chicago & London: The University of Chicago Press. FORUM, 2009 in 19)
- Houtte, M. van & Stevens, P.A.J. (2009). *School ethnic, composition and students' integration outside and inside schools in Belgium*. *Sociology of Education*, 82, 217-239
- Joyner, K. en Kao, G. (2000). *School racial composition and adolescent racial homophily*. *Social Science Quarterly*, 81, 810-825
- Karsten, S., Roeleveld, J., Ledoux, G., Felix, C. & Elshof, D. (2002). *Schoolkeuze in een multi-etnische samenleving*. Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut
- Paulle, B. (2007). *Van kleur naar klasse: desegregatie in het onderwijs.* In L. Veldboer, J. W. Duyvendak, and C. Bouw (Red.) *De Mix factor: Integratie en segregatie in Nederland*. (pp. 139-142). Amsterdam: Boom Onderwijs
- Portes, A. (1998). *'Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology'*. In: *Annual Review of Sociology*, vol 24, p. 1-24
- Putnam, R. (2003). *Better Together, restoring the American community*. New York: Simon & Schuster.
- Veldboer, L., J.W. Duyvendak & C. Bouw (2007), *De mixfactor: integratie en segregatie in Nederland*. Amsterdam: Uitgeverij Boom
- Wallace, R.A. & Wolf, A. (1980) *Contemporary Sociological Theory. Expanding the Classical Tradition*. New Jersey: Prentice Hall